

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.145
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів,
79000

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

кандидата філологічних наук, професора, завідувача кафедри іноземних мов
Львівського торговельно-економічного університету

НАТАЛІЇ ВАСИЛІВНИ КОВАЛИК

на дисертаційну роботу

ОЛЕНИ АНАТОЛІЇВНИ БРОНИ

**«СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА ТЕРМІНОКОНЦЕПТІВ
АНГЛОМОВНОГО ГЕОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія»

1. Актуальність теми дослідження. Рецензовану дисертацію Олени Анатоліївни Брони присвячено дослідженню англомовного геологічного дискурсу, висвітлену крізь призму функціонування структурних і семантичних особливостей термінологічної лексики у тканині наукового та науково-дидактичного текстів. Теоретичні положення розгляду цієї теми сформульовано у межах структурної парадигми з виходом на семантичну парадигму та широким використанням надбань квантитативної лінгвістики. Основну увагу в дисертації зосереджено на структурно-семантичному аналізі англомовної геологічної термінології.

Не викликає сумніву, що аналізування дискурсу посідає особливе місце в розрізі когнітивно-дискурсивної парадигми та є одним із найактуальніших предметів дослідження сучасної лінгвістики. Науковці ґрунтовно досліджують науковий, політичний, юридичний, релігійний та біблійний, філософський, історичний, рекламний, медичний, екологічний тощо дискурси, втім загальні характеристики геологічного дискурсу вивчені мало. Це й зумовлює актуальність дисертаційної праці п. Олени Брони, адже сьогодні, зважаючи на турбулентні процеси сьогодення, вкрай важливо створити цілісне уявлення про структуру і

функціонування геологічних систем різного ієрархічного рівня, оскільки геологічне середовище є невід'ємним елементом природної системи світу, а його практичне значення важко переоцінити.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їхня достовірність. Чітке обґрунтування мети в роботі зумовило її логічне формулювання, окреслення конкретних завдань, котрі, як свідчить викладений зміст, були досить успішно вирішені, а їх імплементація стосовно об'єкту і предмета дає підстави констатувати, що представлене дослідження має всі ознаки ґрунтовної дисертації. У ній є актуальність, наукова обґрунтованість результатів дослідження, практична цінність та певний особистий внесок дисертантки у когнітивне термінознавство та дискурс-аналіз. Випрацювана п. Оленою Броною комплексна методика дослідження структури і семантики терміноконцептів англомовного геологічного дискурсу може бути застосована для аналізу мовних структур в інших типах англійськомовного (і не лише) дискурсу.

Не викликає сумніву, що обсяг матеріалу, а це корпус англомовних наукових та науково-дидактичних текстів з геології загальним обсягом 1 864 305 слів, опублікованих упродовж початку XXI століття (хронологія фактологічного матеріалу охоплює період з 2000 до 2019 рр. включно), достатній для висновків про структуру та семантику терміноконцептів англомовного геологічного дискурсу.

Використання інтегративного, чотирирівневого підходу до аналізу структури і семантики терміноконцептів англомовного геологічного дискурсу, а це дискурсний, когнітивно-семантичний, термінологічної варіативності та категоризації терміноконцептів за класами, сприяє оновленому витлумаченню сутності геологічного дискурсу з урахуванням структурних і семантичних особливостей термінологічної лексики репрезентованої у наукових та науково-дидактичних текстах.

Сам текст наукової праці викладено на відповідному науково-теоретичному рівні, у той же час його не перевантажено науковою термінологією. Дисертацію оформлено згідно з існуючими стандартами і кваліфікаційними вимогами. Дисертація релевантно та достатньою мірою супроводжується наочним ілюстративним матеріалом у вигляді таблиць та рисунків.

Загалом, змістові дисертації притаманна методична і концептуальна цілісність, гармонійність наукового викладу в цілому позбавленого однобічних чи категоричних висновків. У роботі спостерігаємо послідовне представлення усіх

таксонів дослідження (геологічний дискурс, предметно-орієнтована мова геології, геологічний термін, терміноконцепт геологічного дискурсу тощо) у двох блоках: теоретико-методологічному (Розділ 1 та Розділ 2) та дослідницькому (Розділ 3 та Розділ 4). Робота справляє позитивне враження новаторством постановки і вирішенням питань.

3. Новизна наукових положень і одержаних результатів. Наукова новизна результатів дисертації полягає в обґрунтованих висновках про структурні та семантичні ознаки англomовної геологічної термінології у цілісному предметно-орієнтованому геологічному дискурсі (загальним обсягом 1 864 305 слововживань), коли дослідниця, за допомогою програмного способу зі створеного корпусу геологічних наукових та науково-дидактичних текстів, фіксувала відхилення та трансформації в ієрархії фреймів базових терміноконцептів GEOLOGIC TIME, GEOLOGIC PROCESS, GEOLOGIC EVENT, GEOLOGIC MATERIAL та GEOLOGIC UNIT, які були визначені за частотою слововживань із застосуванням ряду критеріїв (до прикладу, предметно-орієнтована галузь: геологія; мова: англійська; достовірність даних: тексти авторства галузевих фахівців тощо). Вперше сформульовано, розроблено та апробовано дисертанткою, власний експериментальний алгоритм дій для встановлення структури та семантики досліджуваних терміноконцептів. Разом з тим, дисертанткою було видозмінено авторитетні та визнані «трикутники»: логічний трикутник Фреге; семіотичний трикутник Огдена-Ричардса; семантичний трикутник Ульмана, до призми, додавши, окрім вершин «слово/концепт/об'єкт», окрему вершину «тлумачення», яка дозволила значно скурпульозніше описати семантичні ознаки досліджуваних термінооб'єктів у предметно-орієнтованому мовному середовищі.

4. Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів чітко окреслені, що свідчить про об'єктивність та релевантність самого дослідження, його етапів, обраного матеріалу та методів аналізу.

Теоретичне значення зумовлене тим, що в межах сучасних дискурсологічних студій поглиблюється розуміння кореляції між структурою, прагматичним чинником, скурпульозним вибором мовно-мовленнєвих одиниць для виявлення та укладання реєстру базових терміноконцептів англomовного геологічного дискурсу на основі наукових та науково-дидактичних текстів геологічного спрямування; ілюструється реалізація специфічних семантичних та концептуальних зв'язків між основними кластерами досліджуваного дискурсу.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в можливості використання її результатів, положень і висновків під час вивчення курсів із загального мовознавства (розділ «Мова і мислення»), лексикології англійської мови (розділ «Термін», «Термінологія», «Системні відношення в лексиці»), стилістики (розділ «Стилістична диференціація лексики»), корпусної лінгвістики, теоретичної граматики (розділ «Прагматика», «Дискурс»), основ дискурс-аналізу, на практичних та лекційних заняттях майбутніх філологів, перекладачів, фахівцям геологічного профілю.

5. Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях. Основні положення і результати дослідження представлено у доповідях і повідомленнях на 4 всеукраїнських та 1 міжнародній наукових і науково-практичних конференціях, а саме: 1) звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2016 рік (м. Львів, 4-5 лютого 2017 р., очна форма участі, усна доповідь); 2) звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2017 рік (м. Львів, 7-8 лютого 2018 р., очна форма участі, усна доповідь); 3) II міжнародна науково-практична конференція «Комунікація у сучасному соціумі» (м. Львів, 8-9 червня 2018 р., очна форма участі, усна доповідь); 4) звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2018 рік (м. Львів, 7-8 лютого 2019 р., очна форма участі, усна доповідь); 5) міжнародна науково-практична конференція «Дослідження різних напрямів розвитку філологічних наук в Україні та ЕС» (м. Бая-Маре Румунія, 20-21 вересня 2019 р., дистанційна форма участі, усна доповідь).

Основні результати дисертації викладені у наукових публікаціях: 7 публікаціях, із них 6 одноосібних, опублікованих у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 публікація (у співавторстві), у якій додатково висвітлено результати дослідження.

6. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності. Вивчення та детальний аналіз тексту дисертаційного дослідження дозволяють констатувати, що п. Олена Брона дотрималась правил академічної доброчесності, в тексті не знайдено некоректного цитування, ознак плагіату. Дисертаційна робота є новаторським, оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням і відповідає вимогам, які висуваються Міністерством освіти і науки України до оформлення дисертації па здобуття наукового ступеня доктора філософії.

7. Ідентичність тексту анотації та основних положень дисертації.

Порівняльний аналіз тексту анотації та основних положень дисертаційної роботи п. Олени Брони підтверджує їхню відповідність. Анотація не містить інформації та матеріалів, які б були відсутні у тексті роботи. Обидва документи оформлені та укладені відповідно до вимог, що встановлені Міністерством освіти і науки України.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту і оформлення дисертаційної роботи. Підкреслюючи теоретичне та практичне значення рецензованого дисертаційного дослідження, варто звернути увагу на окремі дискусійні положення роботи, а також висловити деякі побажання.

У цілому, при усій ґрунтовності проведеної роботи та її логічному викладі, дослідження потребує композиційної «стрункості» та «зібраності», спричиняючи бажання «покласти» його у певну структуровану форму. На наш погляд, дещо перебільшеним є обсяг основного тексту дисертації (231 сторінка); висновки до розділів та загальні висновки у дисертаційному рукописі інколи неповністю розкривають суть отриманих результатів дослідження (с. 65-66, с. 84-86, с. 112-113, с. 222-225, с. 226-231). Впадає у вічі некоректний посторінковий розподіл розділів роботи, до прикладу, інформацію Розділу 1 викладено на 40 сторінках (с. 27-67), Розділу 2 – на 20 сторінках (с. 67-87), Розділу 3 – на 27 сторінках (с. 87-114), а от інформаційний обсяг Розділу 4 становить 112 сторінок (с. 114-226). Це упущення «тягне» за собою дезорієнтацію у розумінні тематичної суті проведеного дослідження: робота проведена ґрунтовно, але опис отриманих результатів подано дещо «розміто».

Не вдалось уникнути дисертантці термінологічних та понятійних неточностей, зокрема, у Розділі 3 тексту дисертаційного дослідження зустрічаємо такі семантичні категорії як «гіперо-гіпонімічні зв'язки» та «голо-меронімічні зв'язки», як «одні з найважливіших типів семантичних відношень між спеціальними одиницями, які забезпечують формування ієрархічної (у логіці не лише родо-видові/видо-видові (еквонімічні), а й інколи партитивні) термінологічні структури». Так, справді, сьогодні дехто з лінгвістів послуговується цими формами семантичних категорій, хоча, за останніми дослідженнями українських лінгвістів терміни «гіперо-гіпоніміїні відношення» та «голо-мероніміїні відношення» є доречнішими, більш властивими українській мові, оскільки утворені за допомогою суфіксації від поняття «гіпонімія/меронімія» – на протипагу усталеним у мовознавстві термінам, які утворено за зразком російської мови.

Важливо наголосити й на, подекуди необґрунтоване, використання джерел інформації держави-агресора, які, на нашу думку, можна було б замінити на вітчизняні, або зробити пряме посилання на першоджерела. Факт інтегрування російських лінгвістичних наукових досліджень як традиційних, так і когнітивно-дискурсних є незаперечним – в цьому і проблема. Погоджуємося, що в науці немає обмежувальних норм, які б перешкождали процесу пізнання, і розуміємо використання класичних теорій Апресяна, Ахманової, Бахтіна, Болдирєва, Віноградова, Вінокура, Виготського, Канделакі та ін., питання виникають до посилань на невідомі «ноу-нейми» з твері, маскви, томска тощо.

Дисертаційна робота виграла б, якби містила не лише традиційні, когнітивно-дискурсні та кількісні методи дослідження, а й елементи лінгвостатистичного аналізу, які б, на нашу думку, надали б аргументативної ваги та наукової доказовості отриманих результатів дослідження і зроблених на їх основі висновків. Коли у роботі дослідника застосовується статистичний аналіз, то лінгвісту, головню, потрібно вирішити два основних завдання – встановити подібність (зв'язок, близькість) або відмінність між отриманими кількісними сукупностями. З цією метою, до прикладу, застосовується порівняно невелика кількість методів, таких як t-критерій Ст'юдента, критерій χ^2 -квадрат/ критерій узгодженості Пірсона, коефіцієнти взаємної спряженості (співзалежності) тощо.

Поєднання цих, відверто протилежних методів, дало б змогу розглянути досліджувані терміноконцепти в цілісній, статистично верифікованій картині їх функціонування в геологічному дискурсі, з відображенням системних зв'язків між елементами їх фреймових структур.

Висловлені пропозиції не мають принципового характеру, а насамперед є процедурними та дискусійними, не знижують загальної позитивної оцінки дисертації Олени Анатоліївни Брони на тему «Структура і семантика терміноконцептів англомовного геологічного дискурсу» і розглядаються радше як можливість для подальшої наукової діяльності за означеною проблемою.

9. Загальний висновок і оцінка дисертації. Аналіз дисертації Олени Анатоліївни Брони на тему «Структура і семантика терміноконцептів англомовного геологічного дискурсу» та опублікованих здобувачкою наукових праць дає підстави для висновку про те, що робота є новаторським, оригінальним, самостійним і завершеним дослідженням, яке містить наукову новизну, теоретичне і практичне значення, повністю відповідає обраній спеціальності. Поставлені у ній теоретичні і практичні завдання вирішені, основні наукові положення та висновки мають достатню доказовість і достовірність.

Робота виконана на високому науково-методичному рівні, містить різноплановий і ретельно опрацьований здобувачкою матеріал, визначається науковою новизною і практичним значенням, що дає нам право вважати, що дисертаційне дослідження Олени Анатоліївни Брони на тему «Структура і семантика терміноконцептів англомовного геологічного дискурсу» відповідає спеціальності 035 «Філологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії і скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502, є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують поставлені завдання щодо вивчення особливостей терміноконцептів англомовного геологічного дискурсу, а її авторка – Олена Анатоліївна Брона, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук,
професор, завідувач кафедри іноземних мов
Львівського торговельно-
економічного університету

_____ **Наталія КОВАЛИК**